

TÜRKÇE DERSİ DİLBİLGİSİ KONULARI

DİL: İnsanların duygu, düşünce ve isteklerini anlatmak için kullandıkları ses ve işaretlerin tümüne **DİL** denir.

ANADİL: Ailemizden ve yakın çevremizden öğrendiğimiz ve okulda geliştirdiğimiz dile **ANADİL** denir.

TÜRKLERİN GÜNÜMÜZE KADAR KULLANDIĞI ALFABELER

- 1- Göktürk Alfabeti
- 2- Uygur Alfabeti
- 3- Arap Alfabeti
- 4- Yeni Türk Alfabeti (Latin Alfabeti)

DİL BİLGİSİ: Bir dili doğru konuşmak ve yazmak için gerekli bütün kuralları inceleyen, gösteren ve öğreten bilim dalına **DİL BİLGİSİ** denir.

SES: Çevreye yayılan titreşimlerin, kulağımız tarafından duyulmasına **SES** denir.

HARF

HARF: Sesleri yazmaya yarayan işaretlere **HARF** denir.

ALFABE (ABECE): Harflerin belli bir kurala göre dizilmiş şekline **ALFABE (ABECE)** denir.

HARFLERİN ÖZELLİKLERİ

- * Alfabemizde 29 harf vardır
- * 29 Harfin 8 tanesi ünlü, 21 tanesi ünsüzdür

ÜNLÜ HARFLER

	DÜZ		YUVARLAK	
	GENİŞ	DAR	GENİŞ	DAR
KALIN ÜNLÜLER	A	I	O	U
İNCE ÜNLÜLER	E	İ	Ö	Ü

BÜYÜK ÜNLÜ UYUMU: Türkçe bir sözcüğün ilk hecesindeki ünlü harf ince (**e,i,ö,ü**) ise sonraki ünlüleri de ince; ilk hecedeki ünlü harf kalın (**a,ı,o,u**) ise diğer ünlüler de kalın olur. Bu uyuma **BÜYÜK ÜNLÜ UYUMU** denir.

BÜYÜK ÜNLÜ UYUMUNA UYMAYAN DURUMLAR

- 1- Tek heceli sözcüklerde aranmaz. (Ay-göz-süt)
- 2- Birleşik sözcüklerde aranmaz. (hanımeli –atasözü – Setbaşı)
- 3-Dilimize yabancı dillerden giren sözcüklerde aranmaz. (Telefon – televizyon – metro)
- 4-Ki – ken – yor – leyim –imtrak – taş – gil eki alan Türkçe sözcüklerde aranmaz .(Oradaki – okurken – seviyor – sabahleyin – yeşilimtrak – meslektaş –kemałgil)

KÜÇÜK ÜNLÜ UYUMU:

- * Türkçe sözcüklerde düz ünlülerden (**a,e,ı,i**) sonra yine düz ünlüler gelir.
- * Türkçe sözcükler yuvarlak ünlülerle (**o,ö,u,ü**)başlıyorsa diğer hecelerdeki ünlüler ya düz geniş (**a,e**) ya da dar yuvarlak (**u,ü**) ile devam eder.
- * Türkçe sözcüklerde (**o,ö**) yalnızca ilk hecelerde olur.

ÜNSÜZLERİN ÖZELLİKLERİ

- * Alfabemizde 21 ünsüz vardır
- * 8 Tanesi sert ünsüz,13 tanesi yumuşak ünsüzdür
- * 8 Tanesi süreksiz ,13 tanesi sürekli ünsüzdür
- * Sert ünsüzleri bulmak için **FİSTİKÇİŞAHAP** sözcüğünün ünsüzlerine bakabiliriz

ÜNSÜZLER

	SÜREKSİZ	SÜREKLİ
SERT	P – Ç – T - K	F- H – S – Ş
YUMUŞAK	B – C – D - G	Ğ – J – L – M – N – R – V – Y – Z

SERT ÜNSÜZLERİN YUMUŞAMASI: Türkçe sözcüklerin sonlarında bulunan (**p,ç,t,k**) sert ünsüz harfleri, ünlü harflerle başlayan bir ek aldıklarında yumuşayarak (**b,c,d,g,ğ**) ye dönüştür. Bu kurala

SERT ÜNSÜZLERİN YUMUŞAMASI denir.

yaprak +a →yaprağ**a**

SERT ÜNSÜZLERİN BENZEŞMESİ: Sonu (**p,ç,t,k,f,h,s,ş**) sert sessiz harflerinden biri ile biten sözcüklerin sonuna (**c,d,g**) harfleri ile başlayan bir ek getirilirse, ekin başındaki harf setleşir. Bu kurala **SERT ÜNSÜZLERİN BENZEŞMESİ** denir.

Yaprak + da → yaprak**ta**

TÜRKÇE SÖZCÜKLERİN ÖZELLİKLERİ:

- 1- Türkçe sözcüklerin başlarında **iki ünsüz** yan yana bulunmaz.
- 2-Türkçe sözcüklerin sonunda (**b,c,d,g**) yumuşak ünsüzleri bulunmaz.
- 3-Türkçe sözcüklerde **iki ünlü** harf yan yana gelmez.
- 4-Türkçe sözcüklerde (**j**) ünsüzü bulunmaz.
- 5- Türkçe sözcükleri (**ğ**) ünsüzü ile başlamaz.
- 6-Türkçe sözcüklerin köklerinde **aynı iki ünsüz** yan yana bulunmaz.
- 7-Dilimizde uzun okunan ünlü harf yoktur.

HECE

HECE: Ağzımızın bir hareketiyle çıkan, anlamlı veya anlamsız ses ya da ses topluluğuna **HECE** denir.

TÜRKÇE'DE ALTI ÇEŞİT HECE VARDIR:

1- Bir ünlü	: a - e
2-Bir ünlü + bir ünsüz	: al – üç
3-Bir ünsüz + bir ünlü	: bu – ha
4-Bir ünsüz + bir ünlü + bir ünsüz	: bal – gel
5-Bir ünlü + bir ünsüz + bir ünsüz	: alt – ilk
6-Bir ünsüz + bir ünlü + bir ünsüz + bir ünsüz	: dört – sarp

HECE DÜŞMESİ (ÜNLÜ DÜŞMESİ) : Dilimizde iki heceli bazı sözcükler, ünlü ile başlayan bir ek aldıklarında ikinci hecelerindeki ünlü harf düşer. Bu olaya **HECE DÜŞMESİ** ya da **ÜNLÜ DÜŞMESİ** denir.

akıl = akl **burun=burnu** **fikir=fikri**

KAYNAŞTIRMA HARFLERİ: Türkçe sözcüklerde iki ünlü yan yana bulunmaz. Bu nedenle sonu ünlü ile biten bir sözcüğe, ünlü ile başlayan bir ek geldiğinde araya (y,ş,s,n) harflerinden biri girer. Bu harflere **KAYNAŞTIRMA HARFLERİ** denir. Kaynaştırma harfleri **YAŞASIN** sözcüğünün ünsüzlerinde vardır.

ULAMA: Ünsüzle biten bir sözcükten sonra ünlü ile başlayan bir sözcük geldiğinde bunlar bir sözcükmüş gibi söylenir. Sözcüklerin böyle birleştirilmesine **ULAMA** denir.

Babam **Ankara**'dan geldi.

VURGU: Cümle içinde bir sözcüğün ya da sözcük içinde bir hecenin diğerlerine göre daha baskılı, kuvvetli söylenmesine **VURGU** denir.

***İki şekilde vurgu yapılır**

1- Sözcük vurgusu

2-Cümle vurgusu

SÖZCÜK VURGUSU: Sözcükteki bir hecenin diğerlerine göre daha baskılı, kuvvetli söylenmesine **SÖZCÜK VURGUSU** denir.

*Vurgu genellikle son hecededir. (**Başarı** – **irice**)

*Yer adlarında genellikle ilk hecededir. (**Ankara** – **Bursa**)

*Üç ya da dört heceli sözcüklerde vurgu sessizle biten hecelerdendir.

(Ça-**nak**-ka-le)

CÜMLE VURGUSU: Cümledeki bir sözcüğün daha baskılı ve kuvvetli söylenmesine **CÜMLE VURGUSU** denir. Yüklemden önceki ögede vurgu vardır.

*Sınav sonuçları **dün** açıklandı.

*Ben en çok **ders çalışmayı** severim.

SÖZCÜK (KELİME)

SÖZCÜK (KELİME) : Tek başına anlamı olan ya da cümlede anlam kazanan, hece veya hece topluluklarına **SÖZCÜK (KELİME)** denir.

KÖK: Türkçede bir sözcüğün en küçük parçasına **KÖK** denir.

EK: Sözcük türetmek veya sözcüğün görevini belirtmek için kullanılan ses veya seslere **EK** denir.

ÇEKİM EKİ: Sonuna eklendiği sözcüğün anlamını değiştirmeyen, eklendiği sözcüğü cümle içinde biçimlendiren ekler **ÇEKİM EKİ** denir.

ÇEKİM EKLERİ NELERDİR?

1- Adın durum ekleri	(i – e – de - den)
2-Çoğul ekleri	(ler - lar)
3-İyelik ekleri (sahiplik)	[(i)m – (i)n – (i)]
4-Tamlama ekleri	(in – i)
5-Eylem (fiil) çekim ekleri	(kişi ekleri – kip ekleri – olumsuzluk eki)

YAPIM EKLERİ: Sözcüğün sonuna eklenerek yeni anlamda sözcükler türeten ekler **YAPIM EKLERİ** denir.

EN ÇOK KULLANILAN YAPIM EKLERİ

Lik – ki – ci – cik – ce – daş – siz – cil – men – gi – gin – me – iş – mek – inç – gen – ecek – inli – in – ir – leş

YAPILARINA GÖRE SÖZCÜKLER

- 1- Basit (kök) sözcükler.
- 2- Türemiş (gövde) sözcükler.
- 3-Birleşik sözcükler.

BASİT SÖZCÜKLER: Yapım eki almamış, başka bir sözcükle birleşmemiş, anlamlı olarak daha küçük parçalara ayrılamayan sözcüklere **BASİT (KÖK) SÖZCÜKLER** denir.

Çiçek – sandalye – pasta

TÜREMİŞ SÖZCÜKLER: Basit sözcüklere yapım eklerinin gelmesiyle oluşan yeni anlamlarda sözcüklere **TÜREMİŞ SÖZCÜKLER** denir. **Türemiş (gövde)** sözcüklerde kök sözcükler arasında mutlaka anlam ilişkisi vardır.

Oduncu – tuzsuz – kitaplık – gördü – meslektaş

BİRLEŞİK SÖZCÜKLER: Birden çok sözcüğün birleşip kaynaşarak meydana getirdiği yeni anlamdaki sözcüklere **BİRLEŞİK SÖZCÜK** denir.

Başkent – keçiboyunu – biçerdöver – bilgisayar

AYRI YAZILAN BİRLEŞİK SÖZCÜKLER

*Birleşme sırasında sözcükler, sözcük anlamlarını kaybetmemişlerse bu birleşik sözcükler ayrı yazılır.

(Köpek balığı – meyve suyu – kutup yıldızı)

GERÇEK (SÖZLÜK)ANLAMLI SÖZCÜKLER: Bir sözcüğün sözlükte belirtilen anlamına **GERÇEK ANLAMI (SÖZLÜK ANLAMI)** denir.

BAĞ = Üzüm yetiştirilen toprak

Bağda üzüm topladım

MECAZ ANLAMLI SÖZCÜKLER: Sözcüklerin gerçek anlamlarının dışında başka bir anlamda kullanılmasına **MECAZ ANLAM** denir.

Ali ailesine çok **bağlı**dır.

TERİM ANLAMLI SÖZCÜKLER: Bilim, sanat, spor, meslek dalı veya herhangi bir konuyla ilgili özel belirli bir anlamı ve kullanımı olan sözcüklere **TERİM ANLAMLI SÖZCÜKLER** denir.

Matematik = artı – eksi

Müzik = Nota

Spor = Basketbol – taç

Coğrafya = Ova – dağ – plato vb.

DEYİM ANLAMLI SÖZCÜKLER: Genellikle gerçek anlamlarından sıyrılmış, farklı anlamlarda kullanılan kalıplaşmış söz öbeklerine **DEYİM ANLAMLI SÖZCÜKLER** denir.
etekleri tutuşmak **saçını süpürge etmek**

EŞ ANLAMLI (ANLAMDAŞ) SÖZCÜKLER: Yazılışı ve okunuşu farklı, anlamları aynı olan sözcüklere

EŞ ANLAMLI (ANLAMDAŞ) SÖZCÜKLER denir.

Sonbahar = Güz

Esir = Köle

Hediye = Armağan

KARŞIT (ZIT) ANLAMLI SÖZCÜKLER: Anlamları birbirinin karşıtı olan sözcüklere **KARŞIT (ZIT) ANLAMLI** sözcükler denir.

Uzun = Kısa

Taze = Bayat

Sıcak = Soğuk

EŞ SESLİ (SESTEŞ) SÖZCÜKLER: Yazılışı ve okunuşu aynı olduğu halde anlamları farklı olan sözcüklere **EŞ SESLİ (SESTEŞ) SÖZCÜKLER** denir.

Gül = çiçek Çay = İçtiğimiz çay

Gül = Gülmek Çay = Dereden büyük akarsu

SOMUT (MADDE) ANLAMLI SÖZCÜKLER: Beş duyu organımızla algılayabildiğimiz varlıkların adlarını karşılaya sözcüklere **SOMUT (MADDE) ANLAMLI SÖZCÜKLER** denir.

Ev – Kitap – Deniz

SOYUT (MANA) ANLAMLI SÖZCÜKLER: Beş duyu organımızla algılayamadığımız, yalnızca var olduğunu hissettiğimiz sözcüklerin gösterdiği anlam özelliğine **SOYUT (MANA) ANLAMLI SÖZCÜKLER** denir.

Akıl – Sevgi – Heyecan

GENEL ANLAMLI SÖZCÜKLER: Varlık ve kavramların ortak özelliklerini, bir türü ya da bir bütünü kapsayacak şekilde anlatan sözcüklere **GENEL ANLAMLI SÖZCÜKLER** denir.

Canlı – İnsan – Meyve – Kitap

ÖZEL ANLAMLI SÖZCÜKLER: Bir tek varlık veya kavramın özelliğini belirten sözcüklere **ÖZEL (DAR) ANLAMLI SÖZCÜKLER** denir.

Bursa şeftalisi – Uludağ – Gül

ATASÖZÜ: Atalarımızın tecrübe ve gözlemlerine dayanarak oluşturdukları düşünce ve görüşlere, öğüt niteliği taşıyan kısa özlü ve kalıplaşmış sözlere **ATASÖZÜ** denir.

- Ağaç yaş iken eğilir.

- İşleyen demir ışıldar.

* Atasözleri kalıplaşmış sözlerdir. Sözcüklerin yeri değiştirilemez.

* Atasözleri az sözle çok şey anlatır.

ÖZDEYİŞ (VECİZE) : Söyleyeni belli olan özlü sözlere **ÖZDEYİŞ (VECİZE)** denir.

- Hayatta en hakiki yol gösterici ilimdir

Kemal ATATÜRK

- Evinin eşliğini temizlemeden komşunun damındaki kirden şikâyetçi olma.

Konfüçyüs

ADLAR

AD (İSİM) : Canlı veya cansız varlıklar veya düşüncemizle var olduğunu kabul ettiğimiz varlıkları belirten sözcüklere **AD (İSİM)** denir.

VARLIKLAR VERİLİŞİNE GÖRE ADLAR

ÖZEL AD: Dünyada tek bir varlığı anlatmaya yarayan adlara **ÖZEL AD** denir.

* Kişi adları, soyadları

* Saygı sözleri, unvanlar ve lakaplar

* Kurum ve kuruluş adları

* Ülke, ulus ve dil adları

* Din ve mezhep adları

* Kıta, bölge adları

* Deniz, göl, ova, akarsu adları

* İl, ilçe, mahalle, köy, sokak adları

* Gezegen ve yıldız adları

* Hayvanlara verilen adlar

* Kitap, gazete ve dergi adları, özel **adlardır**.

ÖZEL ADLARIN YAZILIŞI

*Özel adlar büyük harfle başlar.

*Özel adlara getirilen yapım ekleri ve çoğul ekleri kesme işareti ile **ayrılmaz**.

*Kurum ve kuruluş adlarından sonra kesme işareti kullanılmaz.

*Özel adlarda ünsüz yumuşaması olmaz

TÜR (CİNS) ADI: Aynı türden birçok varlığa ad olan sözcüklere **TÜR (CİNS) ADI** denir.

VARLIKLARIN OLUŞLARINA GÖRE ADLAR

SOMUT (MADDE) ADI: Duyu organlarımızla var olduğunu hissettiğimiz varlıklara

verilen adlara **SOMUT (MADDE) ADI** denir

Taş – Ağaç – İnsan

SOYUT (MANA) ADI: Duygu ve düşünce yoluyla kavrayabildiğimiz kavramları belirten adlara **SOYUT (MANA) ADI** denir.

Düşünce – Meslek – Başarı

VARLIKLARIN SAYILARINA GÖRE ADLAR

TEKİL AD: Aynı türden tek bir varlığa verilen adlara **TEKİL AD** denir.

Elma – İnsan - Taş

ÇOĞUL AD: Aynı türden birden çok varlığa verilen adlara **ÇOĞUL AD** denir. Tekil adlara **ler – lar** ekleri getirilerek oluşturulur.

Elmalar – İnsanlar – Taşlar

TOPLULUK ADI: Çoğul olmadığı halde birden çok varlığı anlatan adlara **TOPULUK ADI** denir. Çoğul eki de alabilirler.

Ulus – küme – Orman

YAPILARINA GÖRE ADLAR

BASİT AD: Yapım eki almamış kök halindeki adlara **BASİT AD** denir.

TÜREMİŞ AD: Yapım eki alarak, yeni bir anlam kazanmış adlara **TÜREMİŞ AD** denir.

Gözlük – Şekerci – Tuzlu

BİRLEŞİK AD: İki veya daha fazla sözcüğün birleşip kaynaşmasıyla oluşan adlara **BİRLEŞİK AD** denir.

Karasinek – Eskişehir – Çanakkale

AD DURUMLARI (İSMİN HALLERİ)

Adarın cümledeki görevlerine göre girdiği biçimlere **ADIN DURUMLARI (İSMİN HALLERİ)** denir.

1- Yalın durumu (Ek almamış hali)	= Ev
2-Belirtme durumu (İ hali)	= Ev_i
3- Yönelme durumu (E hali)	= Ev_e
4- Bulunma (kalma) durumu (De hali)	= Ev_{de}
5- Ayrılma durumu (Den hali)	= Ev_{den}

AD TAMLAMALARI

AD TAMLAMASI: İki ya da daha çok adın yan yana gelerek anlamca birbirini tamamlamasına **AD TAMLAMASI** denir.

TAMLAYAN = Ad tamlamasında birinci sözcüktür. Tamlananın anlamına açıklık getirir. Onu belirtir, açıklar.

TAMLANAN = Ad tamlamasında ikinci sözcüktür. Anlamı tamamlanan, belirtilen, açıklanan sözcüktür.

tamlayan (-ın) + tamlanan (-ı)

AD TAMLAMASI ÇEŞİTLERİ

Belirtili ad tamlaması: Hem tamlayanın, hem de tamlananın ek aldığı tamlamalardır.
Kitabın sayfası. Okulun bahçesİ.

Belirtisiz ad tamlaması: Tamlayanın ek almayıp, tamlananın ek aldığı tamlamalardır.
Kitap sayfası. Okul bahçesİ.

Takısız ad tamlaması: Hem tamlayanın hem de tamlananın ek almadığı tamlamalardır. Maddenin neden yapıldığını gösterir.

Altın yüzük Tahta kaşık

Zincirleme ad tamlaması: Ya tamlayanı ya da tamlananı ya da her ikisi de ad tamlaması olan, en az üç adda oluşan tamlamalardır.

Sınıfın kapısının kolu Öğrencinin ceketinin düğmesi

ADLARDA KÜÇÜLTME: Adlar cik – cek – ceğiz veya küçümseme anlamlı kazanır. Bu duruma **KÜÇÜLTME** denir.

Anneciğim – Yavrucuk – Çocukcağız

ÖN ADLAR (SIFAT)

ÖN AD (SIFAT) : Adlardan önce gelerek varlıkların durumunu, biçimini, rengini ve sayısını belirten sözcüklere **ÖN AD (SIFAT)** denir.

Eski ev **Güzel ev** **Büyük ev**
Beyaz ev **Üç ev** **Beşinci ev**

ÖN ADLARIN ÖZELLİKLERİ

*Önadlar addan önce kullanılır

*Durum eki, çoğul eki, iyelik eki ve tamlama eki almazlar

ÖN AD ÇEŞİTLERİ

NİTELEME ÖNADLARI: Varlıkların rengini, biçimini, durumunu kısaca yapısına ilişkin özelliklerini gösteren sözcüklere **NİTELEME ÖNADLARI** denir.

Kirli masa **Yuvarlak masa** **Yeni masa** **Kırık masa**

BELİRTME ÖNADLARI: Varlıkların yerini, sayısını gösteren onları işaret yoluyla, soru yoluyla veya yaklaşık olarak belirten sözcüklere **BELİRTME ÖNADLARI** denir.

1-İŞARET ÖNADLARI: Varlıkları işaret yoluyla belirten (**Bu – şu –o**) sözcüklerine **İŞARET ÖNADLARI** denir. Hangi soruyla bulunur?

Bu ev **Şu** masa **O** ağaç

2-BELGİSİZ ÖNADLAR: Varlıkları tam olarak değil de aşağı yukarı belirten önadlara **BELGİSİZ ÖNADLAR** denir.

Bütün çocuklar **Biraz** peynir **Her** insan **Hiçbir** zaman

SORU ÖNADLARI: Adların yerlerini, sayılarını, durumlarını soru yoluyla belirten önadlara **SORU ÖNADLARI** denir.

Hangi kitap **Nasıl** ev **Ne** gün **Kaç** lira **Kaçıncı** sınıf

SAYI ÖNADLARI: Varlıkları sayı kavramlarıyla belirten önadlara **SAYI ÖNADLARI** denir.

* **Asıl sayı önadları** = Beş elma – Yedi ev

* **Kesir sayı önadları** = Yarım elma – Bir buçuk ekmek

* **Sıra sayı önadları** = Dördüncü sıra – Beşinci sınıf

* **Üleştirme (paylaşırma) sayı önadları** = İkişer elma – Üçer çiçek

UNVAN ÖNADLARI: Adlardan önce veya sonra gelip kişilerin rütbe, derece, görev, meslek, sosyal durum veya çeşitli özelliklerini belirten önadlara **UNVAN ÖNADLARI** denir.

Ali Bey Ayşe Hanım Doktor Hasan Emine Öğretmen Kasap Ahmet

PEKİŞTİRME ÖNADLARI: Niteleme önadlarının ek veya sözcükler yardımıyla kuvvetlenmesine **PEKİŞTİRME ÖNADI** denir.

Mini mini kediler Güzel mi güzel çiçek Doğru dürüst söz

Acı tatlı günler Masmavi deniz

KÜÇÜLTME ÖNADLARI: Ce – cik – msi – imtrak ekleri alarak küçültmelerine önadlarda **KÜÇÜLTME ÖNADI** denir.

Büyükçe ekmek Küçükcük araba Acımsı biber Mavimtırak ev

ÖNAD TAMLAMALARI: Tamlayan önad tamlananı ad olan tamlamalara **ÖNAD TAMLAMASI** denir.

Güzel ev **Tatlı** elma **Üç** kedi

ÖNAD TAMLAMASININ ÖZELLİKLERİ

*Önadlar mutlaka bir addan önce kullanılır

*Tamlayan önad, tamlanan addır

*Tamlamada birden fazla önad veya ad olabilir

YAPILARINA GÖRE ÖNADLAR

BASİT ÖNADLAR: Yapım ek almamış kök halindeki önadlara **BASİT ÖNADLAR** denir.

Kırmızı gül Eski ev

TÜREMİŞ ÖNADLAR: Ad veya eylem soyundan sözcüklere yapım eki getirilerek türetilmiş önadlara **TÜREMİŞ ÖNADLAR** denir.

Acılı pide Yorgun adam Çizgili defter

BİRLEŞİK ÖNADLAR: Birden çok sözcüğün birleşmesiyle oluşan yeni anlamdaki önadlara **BİRLEŞİK ÖNAD** denir.

Kahverengi dolap Kuşbaşı et Biraz ekmek

ADILLAR (ZAMİR)

ADIL (ZAMİR) :Ad olmadıkları halde adın yerine kullanılan sözcük ya da eklere **ADIL (ZAMİR)** denir.

ADILLARIN ÖZELLİKLERİ

- * Adıllar durum eki alabilir (**Ben – beni – bana – bende – benden**)
- * Adıllar çoğu eki alabilir (**Bunlar – şunlar – onlar – bizler**)
- * Adıllar ad tamlaması oluşturur (**Benim kitabım – onun babası**)

SÖZCÜK DURUMUNDAKİ ADILLAR

ŞAHİS (KİŞİ) ADILLARI:

Ben – sen – o – biz – siz – onlar ve kendi

İŞARET ADILLARI:

Bu şu – o (Bu benim – şu senin) Öteki – beriki – bura – şura – ora

BELGİSİZ ADILLAR:

Birkaçı – herkes – hiçbiri – kimi – biri

SORU ADILLARI:

Kim – ne – hangisi – kaç – nereden

EK DURUMUNDAKİ ADILLAR

İLGİ ADILI (Kİ): Belirtili ad tamlamalarında tamlayana eklenerek eklenerek tamlanan varlığın adını yerini tutan (**ki**) ekine **İLGİ ADILI** denir.

Benim notlarım iyi senink*ki* nasıl?

* Adıl olan (ki) sözcüğe bitişik, bağlaç olan (ki) ayrı yazılır.

İYELİK ADILLARI: Adların sonlarına gelerek onların kime, neye ait olduklarını gösteren eklere iyelik adılı denir. (**İm, in, imiz, iniz, leri**)

(Kalemim – kitabın – okulumuz – sınıfınız - sıraları)

BELİRTEÇ (ZARF): Eylemlerden ya da bir başka belirteçten öne gelerek onların anlamlarını, durum, yer, yön, zaman, azlık, çokluk bakımından tamamlayan sözcüklere **BELİRTEÇ (ZARF)** denir.

ZAMAN BELİRTEÇLERİ: Eylemin zamanını belirten sözcüklerdir.

Kışın havalar soğuk olur. Yarın ders çalışacağım.

DURUM (HAL) BELİRTEÇLERİ: Eylemlerin nasıl, hangi durumda yapıldığını, yapılacağını belirten sözcüklerdir.

*Yükleme nasıl, ne durumda soruları sorularak bulunur.

Hızlı yürümeliyiz. Büyük konuşma.

YER – YÖN BELİRTEÇLERİ: Eylemlerin, yönlerini, yerlerini gösteren belirteçlerdir.

Öğretmen ıçeri girdi. Fazla ileri gitmeyin.

AZLIK – ÇOKLUK (NİCELİK) BELİRTEÇLERİ: Ön adları, eylemleri, belirteçleri azlık çokluk, derece kavramlarıyla belirten sözcüklerdir.

Bu ev çok güzel. Biraz daha ekmek ver.

SORU BELİRTEÇLERİ: Eylemler soru yoluyla belirtir. Bulunduğu tümceye soru anlamı katar.

Ne getirdin? Bu nasıl ev?

EDAT (İLGEÇ) : Kendi başlarına belirli bir anlamı olmayan; tümcede sözcükler, kavramlar arasında türlü yönlerden benzerlik, araç, eşitlik, beraberlik gibi anlam ilgileri kuran sözcüklere **İLGEÇ** denir.

* Cennet kadar güzel ülkem Aslan gibi kuvvetli adam

DİLİMİZDE ÇOK KULLANILAN İLGEÇLER:

Gibi – kadar – için – ile – dolayı – ötürü – beri – doğru – karşı – göre

BAĞLAÇ: Kendi başlarına belirli bir anlamı olmayan; eş görevli öğelere, anlamca ilgili tümceleri, kavramları birbirine bağlayan sözcüklere **BAĞLAÇ** denir.

Arda ve Emre geldiler. Havalar yine soğudu.

DİLİMİZDE ÇOK KULLANILAN BAĞLAÇLAR:

Ama – fakat – lakin – bazen – hem – meğher – derken – ancak – ya da – ile – oysa – çünkü – ve – ki – de

ÜNLEM: **Korkma**, sevinme, üzülme, kızma, acıma, şaşma, heyecanlanma, övme gibi duygularımızı anlatmaya yarayan sözcüklere **ÜNLEM** denir.

Eyvah! Yangın var. Oh, dünya varmış!

DİLİMİZDE ÇOK KULLANILAN ÜNLEMLER:

Hey – imdat – vah vah – of – eyvah – aman – hişt – goo – bravo – oh

EYLEM (FİİL)

EYLEM (FİİL) : İş, oluş, hareket, durum bildiren sözcüklere **EYLEM** denir.

MASTAR: Eylemlerin kişi ve zaman göstermeyen kök veya gövdelerine mek – mak eki almış biçimlerine **MASTAR** denir.

Okumak – koşmak – sulamak

EYLEMDE KÖK: Eylemden mek – mak eki çıkarılınca kalan bölümüne **KÖK** denir.

<u>Mastar</u>	<u>Kök</u>
Bakmak	Bak
Sevmek	Sev
Gitmek	Git

EYLEMDE GÖVDE: Eylemlerin yapım eki almış haline **GÖVDE** denir.

<u>Kök</u>	<u>Gövde</u>
Gez	Gezdim
Gez	Gezmiş
Gez	Geziş

EYLEMDE ZAMAN: Bir eylemin geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu vakte **EYLEMDE ZAMAN** denir.

EYLEMDE ÜÇ TEMEL ZAMAN:

1- Geçmiş zaman

Duyulan geçmiş zaman (-miş)

Görülen geçmiş zaman (-dı)

2-Şimdiki zaman

3-Gelecek zaman

Bir de bu üç zamanı kapsayan **geniş zaman** vardır.

EYLEMDE KİŞİ (ŞAHİS) : Eylemde iş, oluş ve hareketi gerçekleştiren varlığa

EYLEMİN KİŞİSİ (ŞAHİS) denir.

Eylemde **üç temel kişi** vardır. Bunların her biri **tekil** ve **çoğul** olarak kullanılır.

<u>Tekil kişiler</u>	<u>Çoğul kişiler</u>
1.tekil kişi (ben)	1.çoğul kişi (biz)
2. tekil kişi (sen)	2.çoğul kişi (siz)
3.tekil kişi (o)	3.çoğul kişi (onlar)

Cümlede kişiyi bulmak için eyleme **kim** ve **ne** soruları sorulur.

EYLEMDE KİP: Eylemlerin, zaman ya da istek bildirme durumuna göre türlü eklerle girdiği biçimlerin her birine **KİP** denir.

*Zaman anlamı taşıyan kiplere **HABER (BİLDİRME) KİPLERİ** denir.

*İstek bildiren kiplere **DİLEK KİPLERİ** denir.

HABER (BİLDİRME) KİPLERİ:**BELİRLİ (GÖRÜLEN) (DİLİ) GEÇMİŞ ZAMAN KİPLERİ:**

İş sözden önce gerçekleşmiştir. Gördüğümüz eylemlerdir.

Gördüm – gördün – gördü – gördük – gördünüz – gördüler

BELİRSİZ (DUYULAN) (MIŞ'LI) GEÇMİŞ ZAMAN KİPİ

(Miş) eki ile yapılır.

İş sözden önce gerçekleşmiştir. Duyulmuş ya da sanılan eylemlerdir.

Görmüşüm – görmüşsün – görmüş – görmüşüz _ görmüşsünüz _ görmüşler

ŞİMDİKİ ZAMAN EKİ

(I) yor eki ile yapılır

Eylemin şimdi yapıldığını ve devam etmekte olduğunu belirtir.

Görüyorum – görüyorsun – görüyor – görüyoruz – görüyorsunuz – görüyorlar

GELECEK ZAMAN KİPİ

ecek – acak ekleri ile yapılır.

Eylemin söylendiği andan sonra yapılacağını anlatır.

göreceğim-göreceksin-görecek-göreceğiz-göreceksiniz-görecekler

GENİŞ ZAMAN KİPİ

(r) eki ile yapılır.

Eylemin her zaman yapıldığını ya da yapılacağını anlatır.

Olumsuzu (mez-maz) **görür-görmez**

Görürüm – görürsün – görür – görürüz – görürsünüz – görürler

DİLEK KİPLERİ**DİLEK (ŞART) KİPİ**

(Se – sa) eki ile yapılır.

Eylemin gerçekleşme dileğini veya gerçekleşmesinin şarta bağlandığını belirtir.

Görsem – görersen – görse – görsek – görerseniz – görseler

GEREKLİLİK KİPİ

(Meli – malı) ekiyle yapılır.

Eylemin yapılması gerektiğini anlatır.

Görmeliyim – görmelisin – görmeli – görmeliyiz – görmelisiniz – görmeliler

İSTEK KİPİ

(e – a) ekleriyle yapılır.

Eylemin yapılması isteğini belirtir.

Göreyim – göresin – göre – görelim – göresiniz – göreler

EMİR KİPİ

1. Tekil ve 1. Çoğul kişisi yoktur.

Eylemin yapılmasını emir verme şeklide belirtir.

Gör – görsün – görün – görsünler

OLUMLU – OLUMSUZ EYLEMLER

OLUMLU EYLEMLER: Eylemin yapıldığını ya da yapılacağını bildiren eylemlerdir.

OLUMSUZ EYLEMLER: Eylemin yapılmadığını ya da yapılmayacağını bildiren eylemlerdir.

Me – ma eki ile yapılır.

OLUMLU EYLEMLER

Gördüm

Gelecek

Sevmiş

OLUMSUZ EYLEM

Görmedim

Gelmeyecek

Sevmemiş

SORU EYLEMLERİ

Eylemin yapıp yapılmadığını öğrenmek için kullanılan eylemlerdir. Ayrı yazılır.

(mi) soru eki getirerek yapılır.

Gördüm mü? – Gördün mü? – Görmedim mi?

YAPILARINA GÖRE EYLEMLER

BASİT EYLEMLER: Yapım eki almamış kök biçimindeki eylemlere **BASİT EYLEMLER** denir.

TÜREMİŞ EYLEMLER: Yapım eki getirilerek ad ve eylemlerden türetilen eylemlere

TÜREMİŞ EYLEMLER denir.

Susadım - Kirlenmiş

BİRLEŞİK EYLEMLER: Birden çok sözcüğün birleşip kaynaşmasıyla meydana gelen eylemlere **BİRLEŞİK EYLEM** denir.

Sabretmek – kaydetmek – zannetmek

CÜMLE (TÜRME)

CÜMLE (TÜRME) : Bir duyguyu, bir düşüncüyü, bir dileği, bir durumu veya bir haberi tam olarak anlatan söz ya da söz dizisine **CÜMLE (TÜRME)** denir.

Ali eve geldi.

Okudum.

CÜMLENİN YAZIMI:

*Cümlenin ilk sözcüğü daima büyük harfle yazılır.

* Cümlenin sonuna (.) (?) (!) ve (...) noktalama işaretlerinden uygun olanı konur.

CÜMLENİN ÖGELERİ: Cümleyi meydana getiren sözcüklerin cümle içinde yüklendikleri göreve **ÖGE** denir.

TEMEL ÖGELER

YÜKLEM: Bir cümlede yapılan işi, oluşu, hareketi bildiren sözcük veya guruba **YÜKLEM** denir.

Yüklem olmadan cümle kurulamaz.

* Ayşe ders çalışıyor.

*Ağaçlar çiçek açtı

ÖZNE: Cümlede yüklem bildirdiği işi, hareketi, oluşu yapan varlığa **ÖZNE** denir.

Özneyi bulmak için yüklem **kim** ya da **ne** sorusu sorulur.

Özneler durum eki almazlar.

Çocuklar oyun oynuyor.

ÖZNE **YÜKLEM**

Dün pikniğe gittik. --- Biz : **GİZLİ ÖZNE**

YÜKLEM

YARDIMCI ÖGELER

TÜMLEÇLER: Yüklem anlamını yer, zaman, durum, sebep, yön, ölçü vb. yönlerden tamamlayan sözcüklere **TÜMLEÇ** denir.

Aykut Bursa'da oturuyor

ÖZNE **TÜMLEÇ** **YÜKLEM**

ÖZNE YÜKLEM UYGUNLUĞU

1- Tekillik – çoğulluk yönünden uygunluk.

***Özne tekil ise yüklem de tekil, özne çoğul ise yüklem de çoğul olur.**

Ozan saz çaldı. Çocuklar top oynuyorlar.

Özne tekil **Yüklem tekil** **Özne çoğul** **Yüklem çoğul**

***Bitki ve hayvan adları, organ adları, cansız varlıkların adları, zaman adları ve soyut adlar özne olarak çoğul olsalar da, yüklem tekil olur.**

Ellerim Üşüdü.

Çoğul **Tekil**

Böbrekleri rahatsızmış.

Çoğul **Tekil**

Ağaçlar Çiçeklendi.

Çoğul **Tekil**

***Saygı, alay, sitem anlamı katmak için özne tekil olsa da yüklem çoğul yapılabilir.**

Vali Bey geldiler.

Tekil **çoğul**

Küçük hanım ancak gelebildiler.

Tekil **Çoğul**

2- Kişi yönünden Uygunluk.

Özne Hangi kişi ise, yüklem de aynı kişiyi ekinin alır.

Ben eve gidiyorum.

O bize geldi.

CÜMLE ÇEŞİTLERİ

ÖGELERİNİN DİZİLİŞİNE GÖRE CÜMLELER

1- KURALLI CÜMLE: Yüklemi sonda bulunan cümlelere **KURALLI CÜMLE** denir.

Ali okula gitti.

Yüklem

2-DEVİRİK CÜMLE: Yüklemi sonda olmayan cümlelere **DEVİRİK CÜMLE** denir.

Okula gitti Ali.

Ali gitti okula.

YÜKLEM TÜRÜNE GÖRE CÜMLELER

1- EYLEM (FİİL) CÜMLESİ: Yüklemli çekimli eylem olan cümlelerdir.

Babam eve geldi. (**geldi-fil**)

2-AD (İSİM) CÜMLELERİ: Yüklemi ad soylu olan cümlelerdir.

Bütün çocuklar kardeştir. (**kardeş – isim**)

YAPILARINA GÖRE CÜMLELER

1- BASİT CÜMLE: Tek yargı bildiren cümlelerdir.

Bugün tiyatroya gittim.

2- BİRLEŞİK CÜMLE: Birden çok yargı bildiren cümlelerdir.

Evi toparlayıp alışverişe çıktık.

3-SIRALI CÜMLE: Birden çok yüklemi olan cümlelerdir.

Bugün çarşıya gidip öykü kitapları aldım.

4-BAĞLI CÜMLE: İki cümlenin birbirine bağlaçla bağlanmasıyla oluşmuş cümlelerdir.

Çok koştum ama yetişemedim.

Yere düştü ve ayağı incindi.

ANLAMLARINA GÖRE CÜMLELER

1- OLUMLU CÜMLE: Bir işin, bir oluşun, bir hareketin yapıldığını veya yapılacağını bildiren cümlelere **OLUMLU CÜMLE** denir.

Bütün insanları sevmeliyiz.

2- OLUMSUZ CÜMLE: Bir işin, bir oluşun, bir hareketin yapılmadığını bildiren cümlelere **OLUMSUZ CÜMLE** denir.

Bu yanlışı bir daha yapmayacağım.

Bu araba Ankara'ya gitmez.

*** Siz eki, değil, yok sözcükleri ve ne bağlacı ile de olumsuz cümle yapılabilir.**

Evde meyve **yok**.

Bu elmalar tatlı **değilmiş**.

Bu çay şekers**iz** olmuş.

Ne okurum, **ne** yazarım.

3-SORU CÜMLESİ: Bir işin, bir oluşun, bir hareketin yapıp yapılmadığını öğrenmek için kurulan cümlelere **SORU CÜMLESİ** denir.

***Soru cümleleri, ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin, kim, neden sözcükleri ve mi eki ile yapılır.**

Nereye gidiyorsun?

Neden ders çalışmadın?

Kim geldi?

Kalemi ne yaptın?

4-ÜNLEM CÜMLESİ: Acıma, üzülmeye, şaşma, öfke ve sevinç gibi duygularımızı anlatan cümlelere **ÜNLEM CÜMLESİ** denir.

Aaa! Ne kadar büyümüş!

Eyvah! Yangın var!

5-ŞART CÜMLESİ: Bir işin yapılmasını, başka bir işin yapılması şartına bağlayan cümlelerdir.

Dengeli beslenirsen sağlıklı olursun.

İyi çalışırsak sınavda başarılı oluruz.

6-EMİR CÜMLESİ: Eylemin yapılmasını emir şeklinde belirten cümlelerdir.

Hemen eve gel.

Pazardan domates alsın.

7-DİLEK (İSTEK) CÜMLESİ: Cümledeki yargıyı istek şeklinde belirten cümlelerdir.

Mutlu yıllar dilerim.

Dilerim başarısın.

8- GEREKLİLİK CÜMLESİ: Gereklilik kipi (**meli**) – (**malı**) ekleri ile kurulan cümlelerdir.

Otobüste büyüklere yer vermeliyiz.

Ödevlerini zamanında yapmalısın.

ANLAM ÖZELLİKLERİ BAKIMINDAN CÜMLELER

SEBEP – SONUÇ İLİŞKİSİ İÇEREN CÜMLELER: İlk cümle olayın sebebini, ikinci cümle olayın sonucunu bildirir.

Çok çalışmadığı için sınavda başarısız oldu.

Kar yağdığı için yollar kapanmış.

BİRLİKTE OLMA ANLAMI TAŞIYAN CÜMLELER: **İle, de ve bağlaçları** ve **ile edatı** ile yapılır. Yapılan işin beraber yapıldığını anlatır.

Emre ve Arda sinemaya gittiler.

Baba ile oğul yürüyüş yaptı.

ARAÇ ANLAMI TAŞIYAN CÜMLELER: **İle edatıyla** araç ilgisi yapılır.

Okula servisle geliyor.

Sınıfı bayraklarla süsledik.

ANLATIM ÖZELLİKLERİ BAKIMINDAN CÜMLELER

ÖZNEL ANLATIM: Kişiden kişiye değişen yargıların anlatıldığı ifade türüdür.

Bu resim çok güzel olmuş.

Bana göre köyde yaşamak daha iyidir.

NESNEL ANLATIM: Herkes tarafından kabul göre, kişiden kişiye değişmeyen duygu ve düşüncelerin etkisinde kalmadan söylenen ifadelerdir.

Bursa Uludağ'ın eteklerine kurulmuştur.

Dünya Güneş'in etrafında döner.

KARŞILAŞTIRMA: İki kavram arasında bir tür benzerlik ilgisi kurmaktır.

* Gibi, aynısı, daha, çok, pek, en, benzer olarak, farklı olarak, gibi ifadelerle kullanılır.

Her şeye rağmen yola devam etmeliyiz.

Oya gibi Elif'te çalışkandır.

PARAGRAF: Bir konu ile ilgili olarak yazılan cümleler topluluğuna **Paragraf** denir.

1- GİRİŞ BÖLÜMÜ : Konuyu tanıtan ve amacı belirten bölümdür.

2- GELİŞME BÖLÜMÜ : Konunun açıklandığı, ana düşüncenin işlendiği bölümdür.

3- SONUÇ BÖLÜMÜ : İşlenen düşüncenin özetlenmiş, sonuca bağlandığı bölümdür.

ANA DÜŞÜNCE (ANA FİKİR) : Bir yazıda ele alınan konunun vermek istediği mesajdan alınacak derstir.

YARDIMCI DÜŞÜNCE (YARDIMCI FİKİR) : Ana düşünceyi açıklayan, destekleyen, ispatlayan ve anlaşılmasını kolaylaştıran düşüncedir.

PARAGRAF BAŞLIĞI: Paragrafın başına konan yazıya **BAŞLIK** denir.

YAZIM (İMLA) : Bir dilin belli kurallarla yazıya geçirilmesine **YAZIM** denir.

BÜYÜK HARFLERİN KULLANILDIĞI YERLER

1- Cümle büyük harfle başlar.

Bugün sinemaya gideceğiz.

2-Şiirde dizeler büyük harfle başlar.

3- Bütün özel adlar büyük harfle başlar.

4-Belirli bir tercih bildiren ay ve gün adları büyük harfle başlar.

29 Ekim 1923

5- Levhalar ve açıklama yazıları büyük harfle başlar.

Öğretmenler Odası

Dolmuş Durağı

BAĞLAÇ OLAN (DE – DA)' NİN YAZILIŞI

* Sözcükten ayrı yazılır.

* Dahi anlamı katar.

*Te – ta haline dönüşmez.

Babam da geldi.

Sebze de aldık.

DURUM EKİ (DE - DA)' NİN YAZILIŞI

* Durum eki (de – da) sözcüğe bitişik yazılır.

Biz şu evde oturuyoruz.

Çantam arabada kalmış.

EK VE BAĞLAÇ OLAN (Kİ)'NİN YAZILIŞI

* Ki bağlacı sözcükten ayrı yazılır.

Kaldı ki

Bilmem ki

Demek ki

*Bazı kalıplaşmış sözcüklerde bitişik yazılır.

Çünkü- belki- hâlbuki- sanki- meğerki- oysaki

SORU EKİ (Mİ)'NİN YAZILIŞI

- * Soru eki mi değişmez ayrı yazılır.
- * Soru ekinden sonra gelen ekler, bu eke bitişik yazılır.
Geldin mi? Yaptın mı?
Okudun mu? Gelecek misin?
Bakar mısınız?

İKEN'İN YAZILIŞI

- * Bitişik yazılır. Bitişik yazıldığında başındaki (İ) düşer.
Gezer iken = gezerken

İLE'NİN EK OLARAK YAZILIŞLARI

İdi – imiş – ise

Hem ayrı hem bitişik yazılırlar. Bitişik yazıldığında başındaki (i) düşer.

Araba ile = Arabayla
Ne ise = Neyse
Birinci idi = Birinciydi
Güzel imiş = Güzelmiş

İKİLEMELERİN YAZILIŞI: Daima ayrı yazılırlar. Araya herhangi bir noktalama işareti konmaz.

Yavaş yavaş İleri geri Doğru dürüst

SAYILARIN YAZILIŞI

1- Sayılar metin içinde yazıyla yazılır.

İki ev - Üç elma

2- Para, ölçü, saat ve istatistikle ilgili sayılarda rakam kullanılır.

175 YTL - 35 Kg - 09:25 - % 37

***Metin içinde yazıyla yazılabilir.**

3- Birden fazla sözcükte oluşanlar ayrı yazılırlar.

Üç yüz yetmiş iki

*** Senet ve çeklerde bitişik yazılır.**

2700 YTL (İkibinyediyüz YTL)

4- Sıra yazıları yazıyla ve rakamla gösterilebilir.

5. - 5'inci

5-Üleştirme sayıları yazıyla yazılır.

3'er değil üçer

6- Beş ve daha çok rakamlı sayılar sağdan itibaren üçlü guruplara ayrılarak yazılır.

64 375 180 914

7- Romen rakamları ancak kral adlarında, tarihlerde, yüzyıllarda, ayların yazılışında, kitap ve dergi ciltlerinde ve kitapların asıl sayfalarındaki bölümlerinde kullanılır.

V. cilt I. Murat XX. yüzyıl

BİRLEŞİK SÖZCÜKLERİN YAZIMI

1- Ses türemesine uğrayan bir kısım sözcükler bitişik yazılır.

Af etmek = Affetmek

His etmek = Hissetmek

2- Ses düşmesine uğrayan birleşik sözcükler bitişik yazılır.

Emir etmek = Emretmek

Sabır etmek = Sabretmek

Kahve altı = Kahvaltı

Pazar ertesi = Pazartesi

3-Anlam değişmesine uğrayan birleşik sözcükler bitişik yazılır.

Ayşekadın = fasulye

Kargaburnu = alet

4- Kişi adları, soyadları ve lakapları bitişik yazılır.

Atatürk

Ayhan

Şenol

5- Yer adları birleşik yazılır.

Eskişehir

Kabataş

Afyonkarahisar

6- Ara yönleri bitiren sözcükler bitişik yazılır

Kuzeydoğu- Güneybatı

7- Ağa, bey, efendi, hanım, anne, oğul gibi sözcüklerden kurulmuş birleşik sözcükler bitişik yazılır.

Ağabey

Beyefendi

Hanımanne

Başbakan

8- Hane, nane, zade, perest, perver sözcükleri ile kurulu birleşik sözcükler bitişik yazılır.

Kahvehane

Seyahatname

Amcazade

Hayalperest

Vatansever

NOKTALAMA İŞARELERİ

NOKTA (.)

1- Tamamlanmış cümlelerin sonuna konur.

Setbaşı İlköğretim Okulunda okuyorum.

2-Kısaltmaların sonunda kullanılır.

Prof. (profesör)

Ed. (Edebiyat)

3- Sıra bildiren sayıların sonunda kullanılır.

1. (birinci)

IV. Murat (Dördüncü Murat)

4- Saat gösteren sayılarda zaman birimleri arasında kullanılır.

Saat 17.50'de okuldan çıkıyorum.

5 Gün, ay, yıl sayılarının arasında kullanılır.

25.01.2008

6- Sayılarda basamaklar arasında kullanılır.

254.365

7- Matematikte çarpı işareti yerine kullanılır.

$5 \times 4 = 20$

$5.4=20$ **VİRGÜL**

1- Eş görevdeki sözcükleri, sözcük öbeklerini birbirinden ayırmak için kullanılır.

Dedem beyaz sakallı, güler yüzlü, sevecen biriydi.

2- Uzun cümlelerde öznenen sonra kullanılır.

Annem, eve erken gelmemizi söyledi.

3-Sıralı cümleleri ayırmak için kullanılır.

Bahçeye çıktı, ağaçlara doğru yürüdü, bir elma kopardı.

4- Tırnak içine alınmamış aktarma cümlelerin sonunda kullanılır.

Babam sana kitap aldım, dedi.

5-Ondalık sayılarda kullanılır.

5,02 (beş tam yüzde iki)

6- Yazışmalarda tarihle, yer adlarını ayırmak için kullanılır.

30 Ocak 2008, Artvin

7- Cümle başlarında kullanılan evet, hayır, peki, yok, tamam, elbette, haydi sözcüklerinden sonra kullanılır.

Evet, akşama geleceğim.

Hayır, o kitabı okumadım.

Elbette, birlikte yemek yeriz.

8- İşaret adlarından sonra kullanılır.

O, hızla kapıdan içeri girdi.

NOKTALI VİRGÜL (;)

- 1- Birbirine bağlı cümleleri ayırmak için kullanılır.
- 2- Ama fakat lakin ancak, yalnız, oysa hâlbuki ne var ki, bununla birlikte, öyleyse, bu nedenle, sonuç olarak, çünkü gibi bağlaçlarla bağlanan cümlelerin birincisinden sonra kullanılır.
Sabır acıdır; ama meyvesi atlıdır.

İKİ NOKTA (:)

- 1- Açıklama yapılacak cümlelerin sonunda kullanılır.
Canlılar ikiye ayrılır: Hayvanlar ve bitkiler
- 2- Başkalarına ait sözler aktarılırken bu sözlerden önce kullanılır.
Öğretmenim diyor ki : “ Birbirimizi sevelim .“
- 3- Anlamları açıklanacak sözlerden sonra kullanılır.
Doruk: Dağın en yüksek yeri
- 4- Konuşma çizgisiyle başlayan konuşmalardan önce kullanılır.
Sevgi:
- Nereye gidiyorsun?
Selim:
- Bahçeye çıkacağım
- 5- Matematikte bölme işareti olarak kullanılır.
 $24 : 6 = 4$

ÜÇ NOKTA

- 1- Bitmemiş cümlelerin sonunda kullanılır.
Büyük bir umutla yola çıktı...
- 2- Bir parçadan alınan yazılarak anlatılan yerleri belirtmek için kullanılır.
...Ayağa kalktı. Odaya doğru yürüdü.
- 3- Birtakım nedenlerle açıklanmak istenmeyen sözcüklerin yerine kullanılır.
... Bu olaya şahit.
- 4- Konuşmada karşılık verilmediğini anlatmak için kullanılır.
_ Kimin yaptığını gördün mü?
_ ...

SORU İŞARETİ

- 1- Soru bildiren cümlelerin sonunda kullanılır.
Niçin? Ne zaman?
Yemek yiyecek misin?
- 2- Bilinmeyen tarih, yer, vb. durumlarda kullanılır.
(? – 1985) Doğum ve ölüm tarihi.

ÜNLEM (!)

- 1- Sevinç, acı, kızgınlık, korku, şaşkınlık gibi duyguları anlatan cümlelerin sonunda.
Yaşasın! Başardım.
Off! Çok yoruldu.
- 2- Seslenme, hitap, uyarı sözlerinden sonra
Ey Büyük Atatürk!
Hey, arkadaş!
- 3- Bir sözcüğün küçümseme, alay anlamı katma amacıyla ayraç içinde kullanılır.
Senin ne kadar başardığını (!) gördük.

KISA ÇİZGİ

1-Satır sonuna sığmayan sözcükleri bölmede kullanılır.

2-İki sözcük arasındaki ilişkiyi belirtmek için kullanılır.

Bursa – Ankara arasında demiryolu ulaşımı yoktur.

Türkçe – Almanca sözlük

3-Dil bilgisinde ekleri göstermek için kullanılır.

-ce -de -den

4-Heceleri ayırmada kullanılır.

Set – ba – şı

5-Matematikte çıkartma işareti olarak kullanılır.

25 – 15 = 10

KESME İŞARETİ (‘)

1-Özel adlara gelen durum ve iyelik eklerini ayırmak için

Bursa’dan – Uludağ’a

2-Kısaltmalardan sonra getirilen ekleri ayırmak için

TBMM’ye TV’ye

3-Sayılardan sonra gelen ekleri ayırmak için

2008’de 5’inci

4-Bir harf ya da ekten sonra gelen eki ayırmak için

di’li geçmiş zaman A’dan Z’ye kadar.

DÜZELTME (İNCELTME) İŞARETİ

1-Yabancı dillerden dilimize geçmiş bu sözcüklerde (g) ve (k) ünsüzlerinin ince okunduğunu göstermek ve bu isimlerden sonra gelen (a) ve (u) seslerinin üzerinde kullanılır.

Rüzgâr – hikâye – kâğıt

2-Yazılışları aynı, okunuşları ve anlamları ayrı olan sözcükleri ayırt etmek için okunuşları uzun olan ünlülerin üzerinde kullanılır.

Hala - babanın kız kardeşi

Hâla - henüz

Yad - yabancı

Yâd - anma

UZUN ÇİZGİ (KONUŞMA ÇİZGİSİ) (-)

1-Yalnızca karşılıklı konuşmalarda, söz başlarında kullanılır.

- Dersine çalıştın mı?

- Hayır.

- Ne zaman çalışacaksın?

- Bu akşam çalışırım.

2-Konuşmalarda ad yazıldıktan sonra kullanılır.

Ozan - Bu kitabı okumam için bana verir misin?

İdil - Elbette, ancak yarın verebilirim.

Ozan - Neden şimdi vermiyorsun?

İdil - Şimdi ben okuyorum. Bitmek üzere.

TIRNAK İŞARETİ (“ ”)

1-Bir yazı içinde başkasından olduğu gibi aktarılan sözlerin başına ve sonuna konur.

Dün Aslı “Çevreyi temiz tutmalıyız arkadaşlar.” dedi.

2-Bir sözcüğün önemini belirtmek için kullanılır.

Irmakların taşıdığı alüvyonların birikmesiyle oluşan ovalara “delta” denir.

3-Kitap ve yazar adların yazı içinde geçerken tırnak içine alınabilir.

O kitabı “Ömer SEYFETTİN” yazmış.

AYRAÇ (PARANTEZ)

1-Cümlede açıklamaların başına ve sonunda kullanılır.

Atatürk elli yedi yıl (1881 – 1938) yaşamıştır.

2-Piyeslerde kişilerin nasıl davranacaklarını belirten sözler ayraç içindedir.

TEKİN: Benim dersim var.(Elindeki elmayı Tosun’a gösterir.)Bak annem bana verdi.

3-Alıntılarının aktarıldığı eseri veya yazarı göstermek için

“Eğitimdir ki bir ulusun ya özgür, bağımsız, şanlı yüksek bir toplum olarak yaşatır ya da tutsaklık ve yoksulluğa terk eder.” (ATATÜRK)

NOT: Değerli öğrencilerim: Bu konuları dosyalayıp saklamanız gerekmektedir. Çünkü bu konular size öğretim yılı sonunu kadar lazım olacaktır. Hepinize başarılar dilerim.

ZİYNET NEBATİ

SINIF ÖĞRETMENİ